

FITXA DE LA FOSSA COMUNA D'ALARÓ.

Municipi: Alaró.

Indret: Cementiri municipal.

Fossa: Una fossa amb civils.

Tipologia: Probable.

Desapareguts: 2 persones identificades.

Investigació.- Marçal Isern Ramis.

FOSSA COMUNA D'ALARÓ

Marçal Isern Ramis.

Introducció.

Primer de tot volem donar a conèixer algunes dades que consider importants, pel que fa a la possible localització de la fossa comuna, o lloc d'enterrament, dels dos veïnats de la vila de Mancor de la Vall assassinats dins el terme municipal d'Alaró al lloc conegut com la Costa de Tofla, situat a la carretera que uneix el poble d'Alaró i Lloseta, el mes d'octubre de 1936.

El primer a destacar és la dificultat per a la localització exacta de la fossa, pels anys transcorreguts, per la manca de documentació sobre la seva ubicació (hem de tenir present que fou un enterrament il·legal i per tant i seguint les directrius marcades per les autoritats feixistes, la seva ubicació havia de ser desconeixuda i clandestina per evitar possibles reclamacions de familiars o coneguts, una actitud que clarament s'emmarca dins el pla d'extermini i la campanya de terror planejades i posada en pràctica pels elements sublevats el 18 de juliol de 1936 i que en termes jurídics es coneix actualment com a crim per desaparició forçada). També cal comentar que, lògicament, amb el pas dels anys el cementeri ha sofert tot un seguit de modificacions i obres que possiblement hagin pogut modificar la zona de la fossa i alterar les restes humanes i les proves que permetin en un futur la identificació positiva dels dos desapareguts i la seva inclusió en el programa de localització de fosses comunes engegat pel conveni entre el Govern Balear i l'associació Memòria de Mallorca.

La documentació recollida per l'investigador ha pogut datar i documentar de manera clara l'assassinat i enterrament dels dos homes de Mancor del Vall, però, tal i com he comentat abans, els registres de l'època han desaparegut al llarg del temps per diverses causes. Un cop consultats els llibres d'inhumacions del cementeri, dipositats a l'ajuntament d'Alaró, corresponents als anys objecte d'aquest estudi, ens vam adonar de que no contenia dades referents a les inhumacions dels dos desapareguts, pel que fa al responsable de les inhumacions i exhumacions de les restes humanes dipositades al cementeri, afirma no tenir dades ni registres dels anys anteriors al 1977, any en què va començar a treballar per l'Ajuntament d'Alaró. Per això, hem hagut de recórrer a diferents fonts alternatives per a recollir dades sobre aquest tema:

Les fonts orals: persones que foren testimonis dels fets en concret i persones que per la seva ocupació o professió han tingut o, tal i com hem esmentat anteriorment, tenen alguna relació amb el cementeri Municipal d'Alaró. Fins ara aquestes fonts ens han permès de confirmar el que la documentació de l'època ens diu, que els dos veïnats de Mancor de la Vall foren assassinats a dins el terme municipal d'Alaró, traslladats per mitjà d'un carro al cementeri, on suposadament els hi fou practicada l'autòpsia (es conserva el certificat de defunció, amb la causa de la mort) i enterrats de manera clandestina i il·legal a la fossa comuna de l'esmentat cementeri.

A falta de més dades al respecte i esperant analitzar algunes fonts orals, la primera opció del l'investigador és decantar-se per la teoria que els cossos dels dos assassinats foren enterrats a una fossa comuna excavada ex professo o una tomba de propietat municipal, per després passar a l'ossera del cementeri.

Intentarem en la mesura de les nostres possibilitats i troballes datar i ubicar de la manera més fiable possible la localització de la fossa comuna, per tal de facilitar la tasca als equips de professionals responsables de les cales arqueològiques corresponents, prèvies als treballs de excavació, exhumació i identificació de les restes humanes.

A més, la dificultat per localitzar la fossa comuna no sembla un cas extraordinari en el cas que ens ocupa, perquè, consultades algunes fonts orals i documentals, ens ha estat impossible localitzar la fossa on foren enterrades les víctimes de l'epidèmia de grip dels anys 1918 i 1919, tot i que hi foren enterrats gairebé una 40ena de cossos entre adults i infants.¹⁴

Dades de la fossa.

Localització de la fossa comuna.

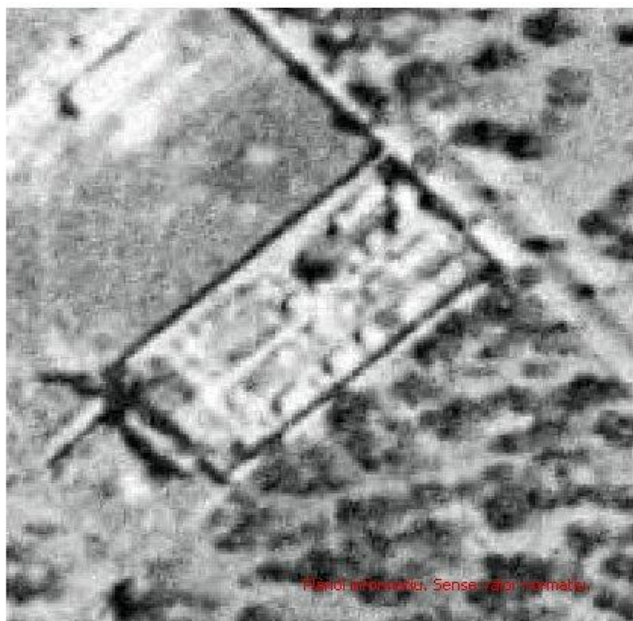
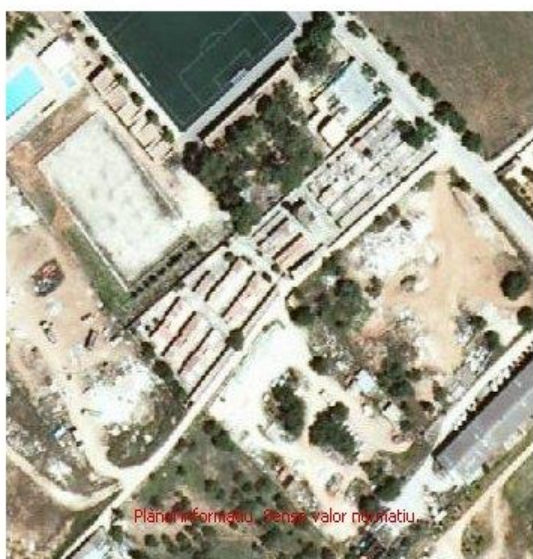
1)L'espai físic.

L'espai físic, on suposadament s'hi troben les restes de Pau Crespí Villalonga i Onofre Crespí Riera, pare i fill respectivament, és el cementeri municipal de la vila d'Alaró, poble de l'Illa de Mallorca, ubicat a la comarca del Raiguer i a uns 30km de distància de la capital Balear, Palma. Limita amb els termes municipals de Bunyola, Lloseta, Consell, Santa Maria, Escorca i Mancor de la Vall.

La possible fossa comuna estava físicament ubicada al cementeri Municipal de la vila, que des de el 1932 es de titularitat municipal, ubicat a l'entrada de la població a la carretera entre Consell i Alaró, a l'actual Avinguda de la constitució, antiga *Avenida de la Victoria*. Pel fet de ser de titularitat municipal, vol dir que l'Ajuntament és el responsable del seu manteniment i gestió, que actualment esta gestionat per una empresa funerària privada. No obstant això, l'Ajuntament guarda registre d'exhumacions i inhumacions, de les obres de manteniment, modificacions, projectes d'ampliació etc, etc. El recinte del cementeri, tal i com es pot apreciar a les fotografies, és un rectangle orientat Nord-est amb un superfície construïda el 1936 de 2.300 m², que al llarg dels anys s'ha anat ampliant.¹

14 Nota de l'introducció. L'epidèmia de grip de l'any 1918 a les Illes Balears. Ferran Dídac i Dubon. Edicions El Tall i Registre de defuncions del Registre Civil d'Alaró.

1 Arxiu Municipal d'Alaró. Lligall 3608/2. Expedient d'ampliació del cementeri municipal segons projecte de 1979.

Fotografia del cementeri d'Alaró presa durant el vol americà del 1956 i imatge del 2006.

El cementeri d'Alaró és relativament modern. La seva construcció i ubicació actual respon a les diferents mesures higièniques sanitàries promulgades a Mallorca durant el s.XIX, per tal de solucionar els problemes de sanitat pública derivats de les diferents epidèmies desfermades a Mallorca i que van causar milers de morts. Fins aquell moment els enterraments es realitzaven a dins de les esglésies o per defecte als fossars annexes. A Alaró el fossar es trobava al costat de l'església de Sant Bartomeu, del s. XVII, a l'espai ocupat actualment per la plaça Rector Sebastià Jaume.²

Com podem suposar no hi havia cap tipus de control sanitari en aquests enterraments derivats de les epidèmies, però les autoritats van saber relacionar aquestes pràctiques amb l'extensió de les malalties per les poblacions afectades. De tal manera el 1820 es va ordenar que tots els pobles de Mallorca, es deixàs d'enterrar tant a les esglésies com als fossars annexes i que es construïssin espais a les afores de les viles de Mallorca per tal de practicar-hi els enterraments amb tots els mecanismes i protocols sanitaris a l'abast en aquell moment. De totes maneres a Alaró es van practicar enterraments a les afores del poble durant una de les epidèmies de pesta, al voltant d'un dels llatzerets habilitats per a tal fi. En aquest cas amb motiu de l'epidèmia de pesta de 1652 es va habilitar un llatzeret a la possessió de Son

2 L'Església d'Alaró : guia artística i històrica: Parròquia de Sant Bartomeu, 1998

Curt i una fossa comuna on enterrar els cossos en una finca propera a la possessió, a l'indret conegut com "es fossaret".³

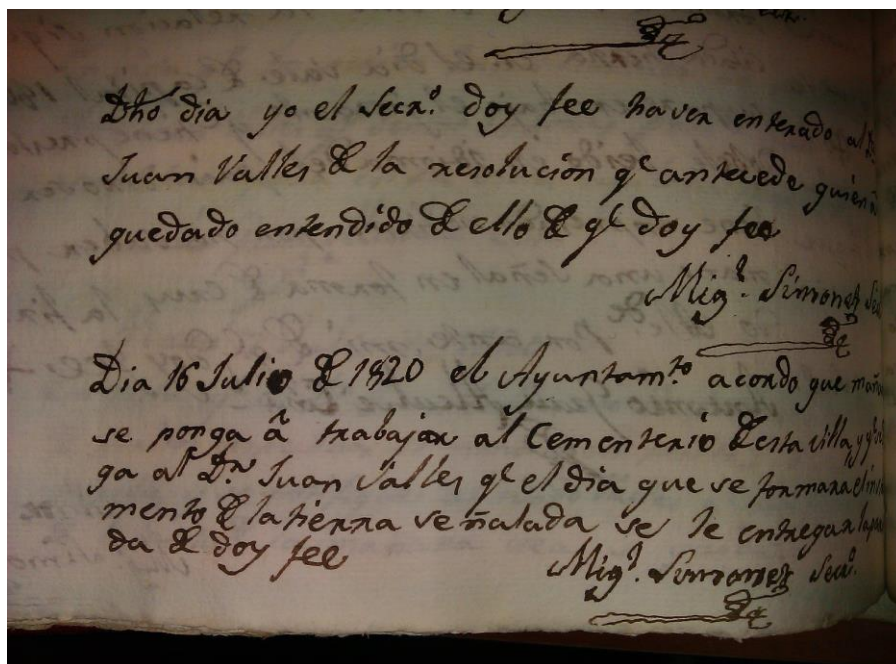
Segons Pere Sales Vives al seu treball *"Les obras públicas a Mallorca durant el segle XIX"* constata que tot i que les primeres disposicions per a la construcció de cementeris rurals, fora dels nuclis urbans, venen datades de l'any 1804, no fou fins al període 1821/1823 quan es van construir a la majoria de viles i pobles de Mallorca un recinte amb funcions funeràries. Ja en el reglament de 1804 s'explicitava que *...se deben construir los cementerios fuera de la poblaciones, y á la distancia conveniente de estas, en parages bien ventilados, y cuyo terreno por su calidad sea el mas á propósito para absorber los miasmas pútridos, y facilitar la pronta consunción ó desecación de los cadáveres, evitando aun el mas remoto riesgo de filtración ó comunicación con las aguas potables del vecindario....*. També segons Pere Vives, aquesta pressa per a la construcció de cementeris va venir condicionada per l'epidèmia de febre groga que afectà la ciutat de Palma entre el 1820 i el 1821.⁴

El cementeri d'Alaró es va començar a construir el 1820, concretament el 17 de juliol d'aquell any es van iniciar les obres a la zona del poble anomenada "Ca'n Tocado", un parcel·la d'un cortó i mig de terra propietat de D. Joan Vallès. El 28 de gener del 1821 es va beneir els terrenys per part del rector de la vila, les primeres autoritats i amb l'assistència de la major part dels veïnats del poble, segons els registres de l'època. El març de 1821 es va acordar dividir l'espai del cementeri en forma de creu, per tal de facilitar les tasques de l'enterrador Rafel Sampol, el primer fosser oficial del poble. El maig de 1821 es va decidir construir el dipòsit de cadàvers, seguint les directrius de la "Sección de Beneficiencia y Salud Pública", per tal de millorar les condicions higièniques sanitàries en matèria de vetllatoris i inhumacions, tal i com recullen els llibres d'actes de l'Ajuntament. Les dades obtingudes ens diuen que al llarg dels anys posteriors es van fer obres de construcció al cementeri. A tall d'exemple la data de 1863 que figura al frontal de la façana de la capella del cementeri, o que el 1870 s'hi van realitzar tasques d'ampliació (Pere Sales, obra cit). De totes maneres algunes làpides poden datar la finalització de la seva construcció al voltant dels anys 40 del s.XIX. El 1931 amb la proclamació de la II República Espanyola es va dessacralitzar el recinte i per decisió del ple de l'Ajuntament Republicà la capella, que es trobava en molt mal estat de conservació, fou remodelada i convertida en dipòsit de cadàvers. El febrer de 1932 es va aprovar la llei de cementeris a nivell estatal i la seva aplicació fou immediata. A Alaró el cementeri fou retolat seguit aquestes disposicions com a "Cementerio Municipal" i el consistori s'implica activament amb la seva gestió i manteniment.

3 <http://www.toponimiamallorca.net> i comunicació personal d'Andreu Mateu, historiador local. El fossar o cementeri principal, estava ubicat a devora l'antiga església de Los Damunts, de la que no en queda cap vestigi. "Història d'Alaró". (s.XIII-XIV) de Ramon Rosselló Vaquer. Mallorca 1979

4 Les obras públicas a Mallorca durant el segle XIX. Consideracions sobre l'acció de l'administració pública a l'època contemporània. Pere Sales Vives

El 1935, amb una comissió gestora al capdavant de l'Ajuntament Alaroner, per que la corporació socialista havia sigut destituïda pels fets revolucionaris d'octubre de 1934, va decidir aprovar la reconversió en capella de l'esmentat dipòsit de cadàvers i la restitució de tots els símbols religiosos. Sembla ser però, que el triomf del Front Popular el febrer de 1936 i la restitució de la destituïda corporació municipal socialista, va frenar aquesta restitució⁵.

Llibre d'actes de l'Ajuntament Alaroner 1802/1832.

2)La fossa i l'ossera del cementeri.

El cas de la localització del lloc d'enterrament al cementeri d'Alaró dels dos desapareguts, planteja alguns problemes de caire temporal i d'ubicació que hem de comentar i que ens obliga a elaborar algunes teories, a manca d'informació documental i oral precisa de la seva exacta ubicació. Partint de la certesa documental que als dos cossos se'ls hi va practicar l'autòpsia al dipòsit de cadàvers (veure documents adjunts), situat al costat de la capella, ens podem plantejar que els cossos fossin enterrats a una fossa comuna, bé a una excavada *ex professo* per acollir les seves despulles, o bé a una tomba de propietat municipal, per obvis motius de practicitat a l'hora de desfer-se dels cossos. En aquest cas, com a teoria, podem especular que els cossos foren enterrats al darrera de la capella del cementeri, que segons es pot apreciar a les fotos aèries del 1956, hi existia un petit espai entre l'edifici i la paret

5 Arxiu Municipal d'Alaró(AMA). Llibre d'actes 1932, 1933, 1934, 1935 i 1936. A més treball inèdit i anònim de buidatge dels llibres d'actes de l'Ajuntament durant la II República Espanyola.

posterior que tancava el recinte, que perfectament hauria pogut acollir una fossa per als dos cossos. Si aquesta teoria és encertada, amb la reforma de l'any 1961 les restes haurien estat exhumades per les obres d'ampliació. Tant si els cossos foren enterrats en una tomba de propietat municipal o bé en una fossa excavada a propòsit, les restes dels dos desapareguts haurien sigut exhumades amb el pas dels anys i dipositades a l'ossera, que es troba al costat de la capella, tal i com podem observar als documents i fotografies adjunts. En aquest cas l'ossera, pròpiament dita es troba al tram final de l'antic cementeri municipal, al costat dret de la capella, a l'espai que podem identificar com els que es destinaven als “cementers dels protestants”, persones que van morir fora de la doctrina de l'església catòlica o persones que es van suïcidar, etc. Aquesta forma d'enterraments el trobam a altres cementers de Mallorca, com ara a l'antic cementeri de Manacor on també s'hi van enterrar de manera il·legal a persones assassinades durant la guerra civil⁶.

Tronera de la fossa comuna del cementeri d'Alaró. Any 2010. Fotografia B.Noguera.

És en aquest espai on les obres i modificacions que s'han produït al llarg dels anys al cementeri d'Alaró, poden haver afectat les restes humanes i l'espai físic de l'ossera ja existent o de la possible fossa comuna en si mateixa. Fins al 1956, any del vol americà sobre Mallorca, l'espai físic del cementeri gairebé no es va veure afectat. Les modificacions fetes fins aquella data, es van realitzar dins el perímetre original del s.XIX. Per exemple, el 1933 es van arrabassar els xiprers del camí central del cementiri, cosa que lògicament va afectar al subsòl del cementeri. Però durant el període que ens interessa no hem trobat cap obra

6 Legislación funeraria y cementarial Española. Una visión espacial. Mikel Nistal. ISSN 1697-3070. 1996

major o menor que d'alguna manera afectés l'àrea destinat a la possible fossa comuna o ossera. No és fins el 1956 quan es projectà una eixample del perímetre del cementeri, degut segurament al creixement demogràfic del poble i a les dades aportades pel vol americà i que entre altres coses van permetre fer el primer cadastre de la història Espanyola⁷. Aquest projecte posat en marxa el gener de 1956, afectava a la zona posterior de la capella del cementeri i es van construir tres fileres de nínxols en vertical i amb profunditat, el que podria haver afectat la integritat física de la fossa comuna i l'ossera. És d'esperar que es trobessin restes humanes durant aquesta fase, però tal i com va passar al cementeri de Palma, les troballes foren silenciades i ocultades als familiars i descendents dels desapareguts. El 1961 es va concloure la reforma del cementeri i la reforma posterior del 1981, duta a terme per l'arquitecte Jaime Garcia-Ruiz, aleshores arquitecte municipal, en principi no va alterar la zona de la fossa comuna⁸.

La persona responsable dels enterraments al cementeri Municipal, el sr. Pedro Sastre, afirma que a la fossa comuna s'hi dipositen restes òssies en contades ocasions i amb motiu de neteja de tombes del cementeri o quan la propietat de les tombes caduca, per extinció del contracte, etc, etc. Així mateix el fosser ens va comunicar que aquest fet pot ocórrer cada 2, 3 o 5 anys.⁹

Per tot l'anteriorment exposat, podem afirmar que l'ossera no ha tingut cap intervenció amb finalitats arqueològiques, si no tan sols les pròpies d'un cementeri. El que si pot haver tingut son intervencions de modificació de les dimensions i contingut de les restes amb motiu de les ampliacions fetes al cementeri al llarg dels anys, com hem detallat anteriorment. Un fet que tan sols es podrà confirmar amb una cala arqueològica i una inspecció visual de l'ossera. Pel que fa a la possible fossa comuna, la nostra teoria és que desaparegué amb el pas dels anys per les obres d'ampliació o per altres motius.

7 . AMA Lligall 2720. Ampliació i reformes del cementeri municipal. Anys 1951/1956

8 AMA. Lligall 3608/2. Projecte d'ampliació i reforma del cementeri municipal. 1979. Recentment l'actual equip de govern municipal (PP), ha realitzat una actuació que podem qualificar de poc afortunada, en la que es va desnivellar el terra, convertint la tronera de la fossa comuna en un engolidor accidental, per on s'hi colava l'aigua de pluja, amb el perill que això representa per a les restes dipositades a l'interior de la fossa o ossera. Per les protestes del col·lectiu de Recuperació de la Memòria Històrica local, se'ls hi va comunicar que s'havien subsanat aquelles deficiències.

9 Comunicació personal.

3) Dades de les persones desaparegudes que hi ha dins la fossa comuna o l'ossera.

La identitat i lloc d'origen de les dues persones desaparegudes, que probablement estan sepultades a l'ossera del cementeri d'Alaró, està totalment verificada per les dades històriques recollides en diferents publicacions de caire històric i per la documentació que hem pogut recollir al llarg de la nostra investigació. Es tracta de:

Pau Crespí Villalonga, de 57 anys d'edat, natural de la vila de Lloseta i veïnat de Mancor del Vall, sabater de professió, president de la societat obrera de resistència "La Esperanza del Obrero" i president de la junta local d'Esquerra Republicana Balear, a més d'ex batle, president de la comissió gestora de Mancor del Vall per designació del Governador Civil Liarte Lausín. Casat en primeres núpcies amb Magdalena Riera Solivelles, amb la qual va tenir tres fills, Ramón, Francisca i Onofre. Casat en segones núpcies amb Tomasa Miralles Arbona, amb la qual no va tenir descendència.¹⁰

Onofre Crespí Riera, de 21 anys d'edat, fadrí, fill de Pau Crespí Villalonga i de Magdalena Riera, fuster de professió, natural de Palma de Mallorca i veïnat de Mancor del Vall. Onofre era el fill petit del primer matrimoni de Pau Crespí amb Margalida Riera Solivelles.

Segons els informes i documentació oficial sobre el seu assassinat conservada al registre civil de la vila d'Alaró, el cossos dels dos desapareguts foren trobats a la zona coneguda com la Costa de Tofla, situada a la carretera que uneix Alaró i Lloseta i dins el terme municipal d'Alaró, a davant una possessió de la zona anomenada Ca'n Sec, tal i com recollí Llorenç Capellà al "Diccionari Vermell". Un cop realitzada la descoberta dels cossos, foren portats amb un carro cap al poble. Del trànsit pels carrers del poble en foren testimoni algunes persones, que pogueren observar els peus ensangonats dels dos desapareguts, que sortien per la part del darrera del vehicle¹¹.

Segons consta al document oficial del jutge instructor del Juzgado Eventual de la Comandancia Militar d'Inca, el tinent Jaime Barceló Bauzá, enviat al *Juez Municipal de la villa de Alaró* Jaime Mas Guardiola, i citam textualment, diu que...

Hallándome instruyendo causa con motivo del hallazgo (nota manuscrita: por disparo de arma de fuego) de los cadáveres de Pablo Crespí Villalonga y Onofre Crespí Riera, en el sitio denominado "Costa de Tofla", de este término municipal, en la mañana del 20 de octubre actual y a efectos de la inscripción de la defunción de los mismos en el registro civil a su cargo, son

10 Jutjat de Pau d'Alaró. Informe del juez instructor del juzgado eventual de la comandancia d'Inca. 20 d'octubre de 1936

11 Testimoni de Bartomeu Simonet recollit per Bartomeu Noguera

adjuntos y consignadors al respaldo los nombres y datos correspondientes a tal efecto; rogándole se expida y remita a este juzgado con la posible urgencia, la partida de defunción de dichos dos individuos, padre é hijo respectivamente , para su unión y constancia en la referida causa.

Dios guarde a ud. Muchos años.

Inca 25 de octubre de 1936

El teniente. Juez instructor

(signat) Jaime Barceló

A l'encapçalament de la missiva s'hi va afegir una anotació manuscrita que deia *Nº 36 y 37 de 1936*, que fa referència al núm. de morts de l'any 1936 fins aquella data.¹²

Aquell mateix 20 d'octubre de 1936, i també enviat pel jutge instructor Jaime Barceló, es va enviar una nota manuscrita a l'atenció del batle president de la comissió gestora de la vila d'Alaró, en aquells moments Arnaldo Rosselló Bibiloni, botiguer de professió i anomenat batle el 26 de juliol de 1936 pel tinent coronel d'enginyers, Luís Garcia-Ruiz, aleshores governador civil accidental de l'illa de Mallorca, un cop que el cop d'estat triomfà a l'illa de Mallorca, per a què el metge de la localitat, Cristobal Bordoy Salóm, es personàs al cementeri municipal per realitzar les autòpsies als dos cossos trobats a la Costa de Tofla, els quals es trobaven al dipòsit de cadàvers del cementeri municipal de la vila.

13

Tot i que no hi ha constància del resultat de l'autòpsia practicada als dos desapareguts, el certificat de defunció emès el 26 d'octubre de 1936 pel jutge de pau Jaime Mas Guardiola i el secretari "suplente" d'Alaró, Jaime Rotger Fiol, tresorer i enllaç de la 3ª centúria de l'agrupació local de Falange Española de las J.O.N.S, certificava que ...*"Pablo Crespí Villalonga de 57 años de edad (...) falleció en el punto Costa de Tofla de este término de las cuatro a las seis de la mañana a consecuencia de heridas de arma de fuego, según resulta de expediente instruido y oficio recibido y reconocimiento practicado, y su cadáver habrá de recibir sepultura en el cementerio de esta villa"*... .

També en data de 20 d'octubre de 1936 es procedia a la inscripció al registre civil, el certificat de defunció de ...*"Onofre Crespí Riera, de 21 años de edad(...) que falleció en el punto Costa de Tofla de este término el día 20 del corriente de las cuatro a las seis de la mañana a consecuencia de heridas por*

12 Idem nota nº10

13 Idem nota anterior. "Aquell calorós estiu del 36..." (I i II) Marçal Isern Ramis. Revista del Cercle.

arma de fuego"... amb idèntic destí per a les seves restes mortals: el cementeri municipal d'Alaró.¹⁴

Realitzades consultes amb personal de la funerària encarregada de les tasques de manteniment del cementeri, per tal d'aconseguir còpia del registre o certificat d'inhumació dels cadàvers, per ubicar de manera exacta on foren dipositades les seves restes, se'ns va comunicar que un incendi havia destruït el llibre d'inhumacions amb els anys compresos objecte d'aquesta investigació o que ells no en tenien constància de la seva existència. El fet comprovat és que ni a l'Ajuntament ni a la funerària es conserven aquests registres i el fet que això passi a altres pobles amb situacions semblants, de possible ubicació de fosses comunes de la guerra civil, ens fa pensar que aquesta manca de registres no és un fet aïllat, si no un *modus operandi* de les autoritats del moment per ocultar les proves dels crims i de les desaparicions. Aquest fet complicà les feines de localització de la definitiva ubicació de les restes dels dos desapareguts, pel que hem de deduir que foren enterrats a una possible fossa comuna de l'esmentat cementeri i posteriorment les seves restes dipositades a l'ossera.¹⁵

A l'Arxiu Parroquial d'Alaró es conserva el llibre de defuncions i enterraments dels anys 1932/1941, en el que si bé en principi no hi consta cap inscripció amb cap dels noms dels dos desapareguts, en les dates aproximades del seu assassinat hi ha una entrada tatxada i amb un segell del "Obispado de Mallorca" amb una anotació intel·ligible, que bé podria correspondre als assassinats¹⁶

A continuació exposam un parell de cites bibliogràfiques que consideram d'interès per a la present investigació, per tal de confirmar la validesa de les nostres aportacions documentals i historiogràfiques sobre els dos desapareguts.

Diccionari Vermell. Llorenç Capellà. Editorial Moll. 1989.

CRESPÍ I VILLALONGA, Pau. Mancor de la Vall.

"Era l'ex-batle del poble. Tenia uns cinquanta anys i treballava de sabater. Pertanyia a Esquerra Republicana i havia fundat, a Mancor, una societat anomenada "La Esperanza del Obrero", que canalitzà les tensions laborals de la vila. El dia vint d'octubre del trenta-sis el detingueren juntament amb el seu fill Ramon. A Tofla li aplicaren la llei de fugues. Moments abans

14 Idem nota anterior.

15 Comunicació personal.

16 Arxiu Parroquial d'Alaró. Lligall 154. Llibre de defuncions i enterraments 1932/1948.

havien crivellat Ramon."

CRESPÍ I RIERA, Ramon, Mancor de la Vall.

"Tenia uns desset anys i treballava a Inca. Pertanyia a Esquerra Republicana, com el seu pare que havia estat el batle. El vint d'octubre del trenta-sis detingueren pare i fill. Els tragueren de Mancor en cotxes diferents que caminaven prudentment distanciats. Quan arribaren a Tofla, dins el terme d'Alaró, davant la possessió de Can Sec, clavaren un tret a Ramon. El pare va adonar-se de la feta —ara em mataran a mi— i sembla que intentà escapar-se. El caçaren com un conill. El cadàver va ser descobert amb les mans aferrades a una reixa, prova que l'home ferit lluitava per mantenir-se en peu."

Mancor. Massanet. Biniarroí. Bianiatzent. Notícies històriques 1801-2000. Gabriel Fiol Mateu. Edició de l'Ajuntament de Mancor del Vall. 2005

..."Un dels fets que colpiren més a l'ànim dels Mancorins fou el que es produí el dia 20 d'octubre de 1936. Un escamot de Falangistes, de nit, anaren a cercar a Pau Crespí Villalonga i el se'n portaren. El seu fill Onofre demanà si podia acompanyar al seu pare i li digueren que no hi havia cap inconvenient. Es dirigiren a la costa de Tofla, entre Lloseta i Alaró i allà els mataren"...

Col·leccionable "Memòria Civil". Suplement del diari Balears, nº48 30 de novembre de 1986.

En aquest col·leccionable, és va tractar els fets històrics de la guerra civil poble a poble i a nivell general de tot les Illes Balears. Al nº48 aparegué el capítol dedicat a Mancor del Vall, on es relata els fets de la guerra civil i la repressió feixista. Al 2005 Damià Quetgles afegí noves dades al seu llibre "Aproximació amb el que passà amb la República, poble a poble". En línies generals les dades aportades a aquest col·leccionable son idèntiques a la publicació del 2005 i per tant les aportacions historiogràfiques son les mateixes i no aporten cap novetat al ja comentat fins al moment. Per tant aportarem la ressenya del llibre de Damià Quetgles.

Aproximació amb el que passà amb la República, poble a poble. Edició a cura de Damià Quetgles. Edicions pessic. Agost de 2005.

..." Però la més tràgica fou la mort del batle Pau Crespí Villalonga i la del seu fill Ramon Crespí Riera. Arreglaven el torrent de Biniarroí, amb càrrec al segell pro-paro obrero, com havia establert el batle mestre Mateu Crespí(...) Un escamot de Falangistes de Selva i Campanet anaren a detenir-lo. Ja havien anat a una altra casa per equivocació. Se n'adonaren a temps per les males intencions que portaven. Que el varen prendre, el fill, un jove de 17 anys, no el va voler abandonar. El pujaren a un altre cotxe. A la Costa de Tofla, prop

d'Alaró dispararen sobre el fill i el pare intentà escapar-se. El caçaren com un conill quan intentava fugir, però un filferro el va trair”...

Finalment, cal comentar que a les dades aportades per Llorenç Capellà notam una errada en el nom del fill de Pau Crespí, Ramon, que als documents oficials de l'època asseguruen que el fill assassinat juntament amb son pare era Onofre, el més petit dels fills nascuts del seu primer matrimoni. Aquesta errada es reproduïda per Damià Quetgles al capítol de “*Memoria Civil*” de l'any 1986 i al volum de 2005 del mateix autor. En canvi, al llibre de Gabriel Fiol Mateu, els noms dels desapareguts son els mateixos que els dels informes i certificats de defunció emesos el 1936 pel jutge instructor de la comandància d'Inca. Per tant ens inclinam per acceptar que el fill desaparegut amb Pau Crespí és Onofre Crespí Riera i no pas el seu germà major Ramon, que tenia filiació política a ERB de Mancor.

4) Arxius.

-Arxiu Municipal d'Alaró.

- Lligall 2720-Reformas y obras cementerio (1951/1961)
- Lligall 3608- Expediente de obras para cerramiento y ampliación del cementerio 1979.
- Lligall 3608/2- Expediente de obras de ampliación del cementerio 1979.
- Llibre de propietat de les sepultures del cementeri Municipal d'Alaró.
- Lligall 3245/8- Expediente de contratación del servicio del cementerio municipal. (1969/1978)
- Llibre d'actes de l'Ajuntament Alaroner. Diversos anys entre 1802 i 1936.

-Registre Civil del Jutjat de Pau d'Alaró.

- Certificats de defunció nº 36 de 20 d'octubre de 1936. Onofre Crespí Riera i nº37 de 20 d'octubre de 1936. Pablo Crespí Villalonga.
- Informes del jutge eventual de la Comandancia Militar de Inca. Jutge Jaime Barceló Bauzá.

-Arxiu Parroquial d'Alaró

- Lligall 154. Llibre de registre de defuncions de la parròquia. Anys 1932/1948.

5) Bibliografia.

- CAPELLÀ, Llorenç.- *Diccionari Vermell*. Editorial Moll. 1989.
- DÍDAC i DUBON, Ferran.- *L'epidèmia de grip de l'any 1918 a les Illes Balears*. Edicions El Tall 1991.
- DIVERSOS AUTORS.- Col·leccionable "Memoria Civil" suplement del diari "BALEARES". N°48.. 1986.
- DIVERSOS AUTORS.- *Guies dels pobles de Mallorca*. Alaró. Col·leccionable del diari Última Hora/Diari de Balears. 1999.
- FIOL MATEU, Gabriel.- *Mancor, Massanella, Biniarroi, Biniatzent*. Edició a càrrec de l'Ajuntament de Mancor del Vall. 2005.
- ISERN RAMIS, Marçal.- *Aquell calorós estiu del 36.... (I i II)*. Revista del Cercle.
- MARCÓ, Joan; MATEU, Andreu i RIERA, Joan.- *L'Església d'Alaró : guia artística i històrica*. Fotografies: Francesc Rayó Publicació Alaró (Mallorca) : Parròquia de Sant Bartomeu, 1998.
- NISTAL, Mikel.- *Legislación Funeraria y Cementerial Española: Una visión espacial*. ISSN 1697-3070. Any 1996.
- QUETGLES, Damià.- *Aproximació amb el que passà amb la República Poble a Poble*. Editorial Pessic. 2005
- ROSSELLÓ VAQUER, Ramon.- *Història d'Alaró (s.XIII/XIV)*. Mallorca 1979.

6) Fotografies.

Entrada principal del cementeri municipal d'Alaró. Fotografia de l'autor.

Capella del cementeri d'Alaró. A la dreta es troba l'antic dipòsit de cadàvers on es va realitzar l'autòpsia als dos desapareguts. Fotografia de l'autor.

Detall de la façana de la capella del cementeri municipal. Fotografia de l'autor.

Annexos de la capella del cementeri. El de l'esquerra actualment és un W.C i la dreta és el velatori i cambra frigorífica i el 1936 era la sala d'autòpsies. Fotografies de l'autor.

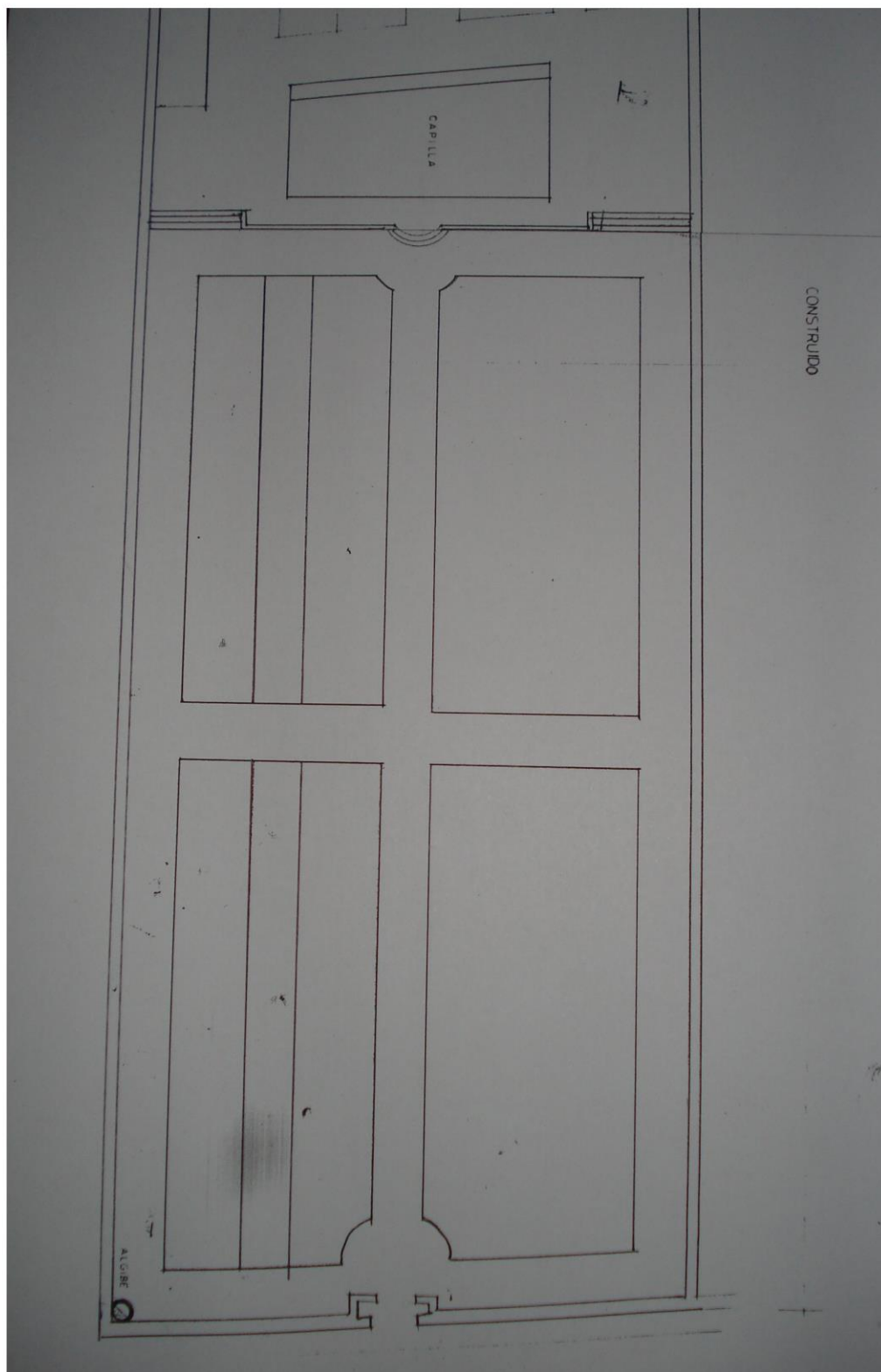
Tronera de l'ossera del cementeri d'Alaró. L'ossera ha sofert diverses actuacions durant els últims anys que poden haver afectat el contingut de l'ossera.

La mateixa tronera des de un altre angle. La tronera és de nova factura i fou col·locada el 2010.

Part posterior de la capella del cementeri. En aquest punt acabava l'antic cementeri, i en aquest lloc s'hi podria haver excavat la fossa on foren enterrats els dos desapareguts.

Plànol del cementeri d'Alaró segons el projecte d'ampliació del 1979, podem observar el traçat original del s.XIX. L'ossera queda ubicada a la dreta de la capella i la possible fossa comuna hauria estat ubicada just al darrera de la capella. Arxiu Municipal d'Alaró.

Fotografia aèria del vol americà del 1956. Es pot apreciar que al darrera de la capella perfectament s'hi podria haver ubicat una fossa que albergués els dos cossos dels desapareguts.

Fotografia del 2006. El perímetre del cementeri ha canviat després de les ampliacions del 1961 i 1981. Fotografia via <http://www.ideib.cat/>

COMANDANCIA MILITAR
INCA (BALEARES)

III
JUZGADO EVENTUAL.-

Número _____

Teniente Juez Instructor
Don Jaime Barceló Bauzá.

Nº 36 y 37 de 1936

Hallándome instruyendo causa, con motivo del hallazgo ^{por disparo de arma de fuego} de los cadáveres de Pablo Crespí Villalonga y Onofre Crespí Riera, en el sitio denominado "Costa de Tofla", de ese término municipal, en la mañana del 20 de Octubre actual, y a efectos de la inscripción de la defunción de los mismos en el Registro Civil de su cargo, son adjuntos y consignados al respaldo los nombres y datos correspondientes a tal efecto; rogándole se expida y remita a este Juzgado, con la posible urgencia, la partida de defunción de dichos dos individuos, padre é hijo respectivamente, para su unión y constancia en la referida causa.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Inca 25 de Octubre de 1,936.-

El Tente. Juez Instructor.

Jaime Barceló

Señor Juez Municipal de la villa de

A L A R G

RES-

Document del Jutge Instructor del Jutjat Eventual d'Inca del 25 d'octubre de 1936, donant conta de la troballa dels cossos dels dos desapareguts veïnats

PALDO QUE SE CITA:

Pablo Crespí Villalonga, de 57 años de edad, hijo de Ramón y Francisca, de oficio zapatero, natural de Lloseta y vecino de Mancor del Valle, casado en segundas nupcias con Tomasa Miralles Arbona. De su primer matrimonio con Magdalena Riera Solivellas tuvo tres hijos, llamados (X) Ramón, Francisca y Onofre Crespí Riera, este hoy difunto. Del segundo matrimonio no ha tenido hijos.

Onofre Crespí Riera, de 21 años de edad, soltero, hijo de Pablo y Magdalena, de oficio carpintero, natural de Palma de Mallorca y vecino de Mancor del Valle.

NOTA: La Tomasa Miralles Arbona es natural de Montuiri y avencidada en Palma de Mallorca.-
=====

(X) Los números 1, 2 y 3 sobre los nombres de los hijos indican el orden de edad de los mismos.

de Mancor del Vall i assassinats a la Costa de Tofla. Fotografia Arxiu Municipal.)

Document del Jutge Instructor del Jutjat Eventual d'Inca del 25 d'octubre de 1936, donant conta de la troballa dels cossos dels dos desapareguts veïnats de Mancor del Vall i assassinats a la Costa de Tofla. Fotografia via Arxiu Municipal. (II)

de Inca.
Juegado Eventual

Tengo el honor de
rogar a Vd. se digna or-
denar al médico de la
localidad don Cristóbal
Gorriy Salas, se perso-
ne en el Cementerio
Municipal de esta, en
el día de mañana y a
las 8:30 horas, al objeto
de practicar la autopsia
a los cadáveres de
Pablo Crespi Tellaonga
y Osofre Crespi Riera,
los cuales se hallan en
el Depósito de dicho Ce-
menterio.

Dios guarde a Vd.
muchos años.

Inca 20 Octubre 1.936

El fente Juez Instructor

Juan Manuel

Al Alcalde de la villa de

Alaró

Document del Jutge Instructor del Jutjat Eventual d'Inca del 20 d'octubre de 1936, demanat al metge titular de la vila, per que acudís al cementeri a practicar l'autòpsia als cossos dels dos desapareguts veïnats de Mancor del Vall i assassinats a la Costa de Tofla. Fotografia via Arxiu Municipal.

Registro Civil de Alaró

Número 37

NOMBRE Y APELLIDOS

Pau
Crespí
Villalonga

7 Hoja, de este ter
mino,

En la villa de Alaró, provincia de Baleares, a las diez y treinta minutos del día veinte de octubre de mil novecientos treinta y seis; Jaime Mar Guandía, Juez municipal y don Jaime Portero y Gual, Secretario, se procede a inscribir la defunción de don Pau Crespí Villalonga, de sesenta y siete años de edad, provincia de Baleares, hijo de don Ramón, y de doña Francisca, domiciliado en la villa de Manacor del Valle, número 1, piso 1, de profesión zapatero y de estado (1) casado en segundas nupcias con doña Antonia, de cuyo matrimonio no queda más de un hijo, matrimonio con Magdalena Piusa Soler, hijos de Ramón y Francisca, vieneses, y Orosio, falleció en el punto Postal de (2) el día veinte del corriente a las cuatro y diez minutos, a consecuencia de heridas de arma de fuego, según resulta del (3) informe y oficio recibido y rito practicado, y su cadáver habrá de recibir sepultura en e de esta villa.

Esta inscripción se practica en virtud de (4) oficio de este Juzgado municipal por el instruido causa el finiente don Jaime Barceló, consignándose además (5) que ignora o otorgó test habiéndola presenciado como testigos, don Gabriel Borrás, y don Juan Ramón, mayores de edad de esta villa.

Léida esta acta, se sella con el del Juzgado y la firman los testigos (7).

Acta "instruido" vale
de
Jaime Portero

Certificat de defunció de Pau Crespí Villlonga, emès per les autoritats feixistes d'Alaró, en base a l'autòpsia practicada al cementeri.

Y APELLIDOS

regin y
Puesca

Falleció en el punto Costa de Haffa, de este
terreno.

falleció en (2) el día veinte de la corriente de las cuatro y las seis de la mañana minutos, a consecuencia de heridas de arma de fuego segun resulta del (3) expediente y oficio recibido y reconocimiento practicado, y su cadáver habrá de recibir sepultura en el Cementerio de esta villa.

Esta inscripción se practica en virtud de ⁽⁵⁾ oficio remitido a
este Juzgado Municipal por el Intendente de la
causa. D. Excmo. Sr. D. Juan Brucis Bouzi.

consignándose además ⁽⁶⁾ que ignora si otorgó esta
mento, habiéndola presenciado como testigos, don Gabriel Rueda
Borraz, y don Francisco
Orayo Simonet, mayores de edad y vecinos
de esta villa.

Leída esta acta, se sella con el del Juzgado y la firman el señor Juez,
los testigos (7)

de que certifico. =

Francisco Pazo

Harime Botzer

diócesis de Mallorca, provincia de Baleares, a Alaró
 de Octubre de mil novecientos veintá y seis
 Yo D. Francisco Planas Espuntaner Procy
Canon mandé dar sepultura eclesiástica en el cementerio
 de esta villa transcurrido que fuere el debido
 tiempo, al cadáver de Sebastián Bonallard
 de 90 años, de estado viudo
Francisca Campol Ximena
 natural de Alaró y feligrés de Alaró
 hijo legítimo de Clasias y de Francisca
 Falleció a las octo 1/2 de la mañana del día de may
 a consecuencia de varia del adulto habiendo recibido
 los Santos Sacramentos de que conste
Francisco Planas, Ha. de

En la iglesia de _____
 diócesis de Mallorca, provincia de Baleares, a
 de _____ de mil novecientos _____
 Yo D. _____
 mandé dar sepultura eclesiástica en el cementerio
 de _____ transcurrido que fuere el debido
 tiempo, al cadáver de _____
 de _____ años, de estado _____
 natural de _____ y feligrés de _____
 hijo _____ de _____ y de _____
 Falleció a las _____ de la _____ del día de _____
 a consecuencia de _____ habiendo recibido
 el Santo Sacramento _____

Alaró, 1 de Octubre
 de 1926
 Visto y sea como
 sea en la Santa Pastoral
 frente las presentes
 partidas, les aproba-
 mos.
 Los señores,
 Obispo de Mallorca

Entrada del llibre de defuncions conservat a l'Arxiu Parroquial, anys 1932/1948. Aquesta entrada està tatxada i coincideix amb les dates en que foren assassinats i enterrats al cementeri d'Alaró els dos desapareguts. De confirmar-se aquest extrem, la cúria local i el bisbat de l'època serien responsables de l'encobriment d'aquests assassinats.

APROXIMACIÓ AL QUE PASSÀ A ...

MANCOR DE LA VALL

UNA PLACA ESDEVINGUDA CEMENTIRI

La plaça era abans el cementiri. La gestora republicana del 36 la dedicà al governador Carreres. Els joves d'Acció Catòlica ja ho deien: tornaria ser cementiri, aquesta plaça: se'nirà el vostre cementiri, deien. Feia només 10 anys que Mancor era poble. I semblava que qualsevol cosa estranya hagués passat per anar cada qual per la seva banda. Tots recordaven l'anada a les festes de Santa Catalina Thomas amb somera i respectaven als senyors que havien aconseguit la segregació de l'Ajuntament de Selva, malgrat quedàs enlaire el contenciós en torn de la Comuna, principal font d'ingressos de l'Ajuntament veí. Aviat, la desfeta del poble tendria lloc.

Poble del Raiguer, al peu de la muntanya, Mancor era un poble agrícola, mig de muntanya, mig de planer, que havia vist sorgir rodes de sabaters que entregaven el treball a les fàbriques d'Inca. I amb l'emergent manufactura sabatera, havia sorgit una societat obrera. "La Esperanza", que només entrada la República ja demanà canviar alguns noms de carrers. Per altra banda, les dretes havien triomfat a les eleccions municipals del 12 d'abril. Francesc Reynés era el batle, recolzat pels amos de Son Lluç i Massanella, verguistes de pro, que tenien seu a la societat catòlica. Però a les eleccions per a diputats havien guanyat les esquerres organitzades per Francesc de Sales Aguiló, catedràtic casat amb una filla del comandant Ferrer de Mancor. Tenien societat oberta damunt la botiga de ca'n Nofre Gras, a la plaça d'alt.

Activa vida municipal

Don Bartomeu Reus es destapà com a benefactor municipal a l'oferir un ampli solar per a construir les escoles, caserna de la Guàrdia Civil i escorxador municipal. Però les noves autoritats municipals es troba-

ven incòmodes davant un règim pel qual no sentien gaire simpaties, un poble que els demanava realitzacions i les arques municipals buides. El batle provà de dimitir, però la demanda fou negada. I començà la gran disputa municipal quan es va nomenar saig en la persona de Guillem Martorell. Van ser canviats alguns noms de carrers per tal de conciliar-se amb el sector republicà del poble. Es creà una escola de pàrvuls i va reeixir la polèmica del saig, una vegada dimití el batle i ordenada la destitució del municipal per ordre del governador, a la qual l'ajuntament no feu cas. Sense aconseguir la majoria absoluta el verguista Joan Martorell aconseguí la batlia, des d'on recolzà fervorosament la redacció de l'Estatut.

Com a tants altres pobles on la dreta havia copat amb candidatures monàrquiques, la llei 30-12-32 cessà l'ajuntament, posant al seu lloc una gestora integrada per Gabriel Grau, representant els contribuents, la mestra Margalida Grau, representant els funcionaris, i Jaume Amengual en representació dels obrers. Gabriel Grau, en fou el batle, fins que el maig fou restituit l'Ajuntament elegit a les eleccions repetides. El nou batle fou Biel Mayrata Bennassar, qui va emprendre una acció d'investida en contra de la minoria republicana representada per Jordi Sampol, Guillem Fons i Gabriel Martorell. Retornà la polèmica del saig. En votació secreta es nomenà Jaume Grau. Poc després fou anul·lada la designació i restituit Guillem Martorell. L'amo de Biniarroi havia tancat el camí. L'Audiència fallava en la seva contra. La superioritat manava restituir a Jaume Grau, com a municipal.

Si a tots aquests factors hi afegim una forta crisi de treball devers l'abril de 1934, podem entendre la

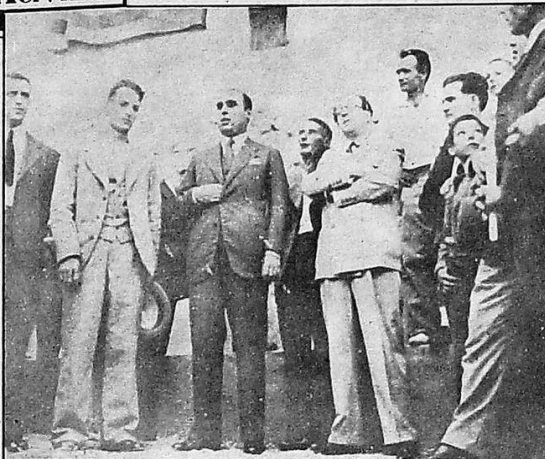
divisió de l'opinió pública que es va produir. I que no va poder minvar ni les festes de pinyol vermell que s'organitzaren, amb elecció de "Mis Mancor" i tot. Però l'activitat municipal pràcticament estava paralitzada. Així que guanyades les eleccions pel Front Popular, es va nomenar una Comissió Gestora, que va emprendre d'immediat les obres de l'escorxador i la construcció d'una clauvera.

El 18 de març de 1936, mestre Pau Crespi fou elegit batle d'una Comissió gestora formada per elements d'Esquerra Republicana. Arreglaren la plaça de la Concòrdia, altre temps cementiri municipal, que fou dedicada a Francesc Carreres. Però la discòrdia ja estava sembrada. L'Ajuntament es traslladà de lloc un cop més i es van adquirir uns solars de Turixant per a construir les escoles.

Comença la guerra

Els joves pròxims al rector, com el mateix nebot seu, també capellà l'havien començada a la guerra des del moment en que fou nomenada la Gestora Republicana. Però no fou fins a l'abril que s'organitzà la Falange mancorina, al cap de la qual s'hi trobava Sebastià Darder. Tant aquest com l'ex-batle Gabriel Mairata foren empresonats durant un dia per propaganda subversiva. I a partir de les festes, que s'inaugurà la Plaça, al poble hi havia més de 7 parelles de guàrdia civil, així de coenta estava la cosa.

El 19 de juliol arribaren noves de la sublevació a Inca i Ciutat. La nit del diumenge els republicans escoltaven la ràdio al cafè de ca'n Tità, quan digueren que pujava l'exèrcit d'Inca. Arribà un dels falangistes que esperaven al Pou d'abaix. Els membres de la gestora li van fer dir el nom de tots els qui havia abaix. Eren en Sebastià

D'alt celebració del 1er. de maig a la font de Biniarroi l'any 1935. El governador Llaure, a l'altre folio, inaugurant la plaça Francesc Carreres, amb els membres de la Gestora. Abaix, mancorins cridats a files quan el desembarcament. El tercer a la dreta, Jaume Gual que morí al front de Lleida.

Ripoll, en Joan Rotger i Joan Gual, qui el feren confessar. I aquest acte les costaria la presó i un perillós procés als tres. Amés foren processats la resta d'homes presents fins a un total de 17.

Però el dilluns, quan pujà un escamot de militars a possessonar-se de l'Ajuntament, la vara municipal fou entregada sense cap tipus de resistència. Els falangistes locals es feren càrrec de la Casa de la Vila i començaren les multes als elements més destacats de l'esquerra. Antoni Riera Torres fou designat batle i organitzà les milícies falangistes que patrullaven per la costa de davant Lluç. Mentre, al poble, els esquerrans havien de passar revista a diari i es cercava desesperadament als 4 fugitius per la muntanya, sobretot quan es feu efectiu el desembarcament dels republicans al Port de Mancor, on va morir el falangista local, Francesc Darder. Felip Sampol, Biel Sampol, Joan Rotger i Jaume Martorell restaven amagats pels Tossal Verdés una bona temporada. En Joan "Tallades" va baixar i l'embolicaren. La resta va aguantar

l'hivern. Un hivern que passaren moltes coses.

La mort del batle i el seu fill

Era ja l'any trenta-set, quan es va saber que el tipògraf Jordi Sampol, estudiant de secretari, avançat d'idees, havia estat processat dins l'exèrcit estant. Fou afusellat al cementiri d'Inca.

Però la més tràgica fou la mort del batle i la del seu fill. Arreglaren el tòrrer de Biniarroi, amb càrrec al segell pro-atur, com havia col·locat el batle mestre Mateu Crespi obrers al camí cap a Santa Lúcia, durant el seu manament, quan un escamot de falangistes de Selva i Campanet anaren a detenir-lo. Ja havien anat a una altra casa per equivocació. Se'n adonaren a temps per les males intencions que portaven. Quan el van prendre, el fill, un jove de 17 anys no el va voler abandonar. A la Costa de Tofia, prop d'Alaró, dispararen sobre el fill. Després el se carregaren a ell, que intentava escapar-se, però un fill ferit el va traïr.

No es van celebrar les

festes patronals ni les de Santa Lúcia, aquest any. El 38 fou nomenat nou batle, Sebastià Biliboni. El poble ja estava buit de joves i havia arribat la notícia de la mort de Jaume Gual al front de Lleida. Na Palova encara xerrava i va ser molestada més d'un cop. En Jaume Martorell "Conet" baixà de la muntanya al poble. Va ser detingut a ca seva. Els germans Sampol quan ho feren l'any 39 van anar alerta i es pogueren traslladar a Ciutat, des d'on marxaren a la península. Van ser detinguts a la frontera francesa i ingressats a la Provincial de Ciutat. De tots els presos mancorins, foren ells els primers en sortir. La guerra havia acabada i ja es podien encendre el llum per la nit, però els mancorins ja no anaven de festa. Foren els dies d'estrapello d'oli que s'imposaren. Havien endevinat aquella que deien que la plaça del ball, batada Francesc Carreres, rebatida amb el nom del "caído" Francesc Darder, esdevindria un cementiri. Al manco en va prendre el silenci sepulcral.

DAMIA QUETGLAS

Col·leccionable "Memòria Civil" nº 48 dedicat a Mancor del Vall. CD Memòria de la democràcia. 2006

por D. Crisantos Rubio Ramajo y D. Pedro Cerezo y otros contra fallos del Jurado mixto de la Propiedad rústica.—Páginas 962 y 963.

Ministerio de Comunicaciones

Orden disponiendo se encargue interinamente del despacho ordinario de la Dirección general de Correos D. Serafín Ocaña y Alonso Barroeta.—Página 963.

Ministerio de Agricultura, Industria y Comercio.

Orden resolviendo instancia de D. Carlos Cortina Giner solicitando autorización para instalar en la zona franca de Barcelona fábricas con destino a la producción de buñuelos y al negocio de cerería.—Páginas 963 y 964.

Orden disponiendo se convoque concurso previo de traslado entre los Inspectores Veterinarios provinciales y de puertos y fronteras para la provisión de las plazas vacantes en las Inspecciones provinciales de Veterinario de Teruel, Almería, Alava y Murcia.—Página 964.

Otra ídem que durante la ausencia de Madrid del Director general de Minas y Combustibles, que desempeña a la vez la de Ganadería e Industrias pecuarias, se encarguen, respectivamente, del despacho de las expresadas Direcciones generales D. José Ruiz Valiente y D. Niceto José García Armentariz.—Página 964.

Administración Central.

ESTADO.—Subsecretaría.—Protocolo. Anunciando la adhesión del Gobierno del Perú al conjunto del Acta general para el Arreglo pacífico de los desacuerdos internacionales, firmada en Ginebra el 25 de Septiembre de 1928.—Página 964.

Asuntos contenciosos.—Anunciando el fallecimiento en Pernambuco del súbdito español Ricardo Ducal González.—Página 964.

JUSTICIA.—Subsecretaría.—Anunciando hallarse vacante en los Juzgados de primera instancia e Instrucción de los puntos que se indican la Secretaría judicial de categoría de entrada.—Página 964.

GUERRA.—Subsecretaría.—Relaciones de las tarjetas y carteras militares de identidad entregadas por primera vez durante el mes de Abril del presente año al personal que se cita.—Página 965.

INSTRUCCIONES PÚBLICA.—Subsecretaría. Anunciando el extravío del título de Licenciado en Medicina y Cirugía de D. Nicolás Asensio Píris.—Página 970.

Ídem hallarse vacantes en los Centros que se indican los Cátedras que se mencionan.—Página 970.

Ídem haber sido admitidos los aspirantes que se expresan a las oposiciones turno de Auxiliares a las Cátedras que se detallan.—Página 970.

Dirección general de Primera enseñanza.—Anunciando el extravío del título de Maestra de Primera enseñanza superior de Doña María del Carmen Soriano de Montoya y Verea.—Página 971.

COMUNICACIONES.—Dirección general de Correos.—Continuación de la lista de opositores de plazas de Carreteros urbanos.—Página 971.

OBRAS PÚBLICAS.—Servicio Central de Puertos.—Concesiones.—Autorizando a la Sociedad Petrolífera Española para instalar en los muelles del puerto de Melilla una tubería destinada a la carga y descarga de combustibles líquidos.—Página 975.

Dirección general de Caminos.—Conservación y reparación de carreteras.—Rectificando los anuncios de adjudicaciones definitivas de subastas de obras de carreteras que se citan.—Página 975.

AGRICULTURA, INDUSTRIA Y COMERCIO. Dirección general de Ganadería e Industrias pecuarias.—Convocando a concurso previo de traslado entre los Inspectores Veterinarios provinciales y de puertos y fronteras para la provisión de las plazas vacantes de Teruel, Almería, Alava y Murcia.—Página 976.

ANEXO ÚNICO.—BOLSA.—OPOSICIONES.—SERBIAS.—ADMINISTRACIÓN PROVINCIAL.—ANUNCIOS DE PREPAGO.—EDIFICIOS.—CENSAROS ESTADÍSTICOS.

SENTENCIAS DE LA SALA DE LO CRIMINAL DEL TRIBUNAL SUPLENTE.—Final del párrafo 8 y principio del 9.

MINISTERIO DE JUSTICIA

EL PRESIDENTE DE LA REPÚBLICA ESPAÑOLA.

A todos los que la presente vieren y entendieren, sabed:

que las CORTES han decretado y sancionado la siguiente

LEY

Artículo 1.º Los cementerios municipales serán comunes a todos los ciudadanos, sin diferencias fundadas en motivos confesionales. En las portadas se pondrá la inscripción de "Cementerio municipal". Sólo podrán practicarse los ritos funerarios de los distintos cultos en cada sepultura. Las Autoridades harán desaparecer las tapias que separan los cementerios civiles de los confesionales, cuando sean contiguos. La guarda, administración, conservación y régimen de enterramientos en dichos cementerios corresponde a la Autoridad municipal. Los Municipios que por cualquier causa no tuvieren cementerio de su propiedad, vendrán obligados a construirlos en el plazo de un año. Este plazo podrá ser prorrogado por el Gobierno, en virtud de causa justificada.

Asimismo, los Municipios podrán in-

cautarse de los cementerios parroquiales, o de aquellos otros que de hecho presten el servicio de cementerio general dentro del término municipal respectivo, expropiando, en los casos en que así proceda, el derecho que sobre ellos pueda acreditarse, con sujeción a las bases que se establezcan por el Poder ejecutivo.

Artículo 2.º Los cementerios de carácter privado, hoy existentes, serán respetados, pero no se autorizará la apertura de ningún otro ni la ampliación de los actuales.

Pronunciada esta Ley, los Municipios intervendrán directamente la administración de tales cementerios, a cuyo efecto dispondrán, en el plazo de un mes, una revisión de derechos establecidos hasta ese momento para las inhumaciones, determinando cuáles sean y a qué personas correspondan.

Por ningún pretexto se autorizará la inhumación de quienes no figuren en las listas formadas para tal fin, y una vez atendidos esos derechos, se procederá a la clausura de los cementerios.

No obstante, se reserva a los Ayuntamientos la facultad de proceder a la clausura de los cementerios por causa de conveniencia pública.

Artículo 3.º En ningún caso será permitida la inhumación en los tem-

plos o en sus criptas, ni en las casas religiosas o en los locales anejos a unos y otras, salvo lo dispuesto en el artículo 1.º

Artículo 4.º El enterramiento no tendrá carácter religioso alguno para los que fallezcan habiendo cumplido la edad de veinte años, a no ser que hubiese dispuesto lo contrario de manera expresa.

Para los que al fallecer no hubieren cumplido la edad de veinte años, así como para aquellos en quienes concurra incapacidad para testar por causa de demencia, el carácter del enterramiento dependerá de la interpretación que de la voluntad del difunto vienen obligados a hacer sus familiares, a no ser que hubiese dispuesto lo contrario de manera expresa.

Por tanto:

Mando a todos los ciudadanos que coadyuven al cumplimiento de esta Ley, así como a todos los Tribunales y Autoridades que la hagan cumplir.

Madrid a treinta de Enero de mil novecientos treinta y dos.

NICETO ALCALA-ZAMORA Y TORRES

El Ministro de Justicia,

ALVARO DE ALBORNOS Y LAMINARI